

ВЕДУЧИЙ ЧИ ПРОВАДНИК?

Ще у 70-х роках ХХ століття Б. Антоненко-Давидович наголошував на тому, як «псують милозвучність, стрункість, простоту й утруднюють вимовляння незграбні способи живосилом застосувати в українському реченні невластиву форму активного дієприкметника» (Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. — К., 1970. — С. 186).

Минуло майже півстоліття, а проблема уникнення слівформ на *-учий, -ючий*, від яких «фрази звучать важко, неприродно, штучно» (Цит. праця. — С. 185), не втратила актуальності. Ми й досі намагаємося відмежуватися від них, уникати кальок і відшукувати питомі українські відповідники щодо активних дієприкметників (*ріжучий, діючий, лікуючий, регулюючий*), і віддієслівних іменників (*ведучий, завідуючий, початкуючий, відпочиваючий*). Багато таких слів уже безболісно заступили природніші, милозвучніші — українські: *діючий — чинний; всеохоплюючий — всеохопний, регулюючий — регулювальний, моделюючий — моделювальний, стягуючий — стягувальний, корегуючий — корегувальний, завідуючий — завідувач, почат-*

куючий — *початківець, відпочиваючий* — *відпочивальник* тощо. Вони побутують в офіційно-діловій та науковій практиці, у мові засобів масової інформації, увійшли в активний розмовно-побутовий словник. Пор.: *чинний закон, всеохопне почуття, регулювальний механізм, моделювальні технології, стягувальний обруч, корегувальні методики, різальні частини апарата*. Також усталилися як нормативні, стилістично коректні назви осіб *завідувач кафедри (відділу, сектору), початківець, відпочивальник*.

Однак мова — не механічна система, не кожна її одиниця може бути вилучена із ужитку без урахування внутрішніх законів розвитку самої мови, її словника тощо. Тому й функціонують ще усталені вислови із формами на *-учий, -ючий*. Так, у мовців, чутливих до лексико-семантичних та стилістичних нюансів, і досі викликає дискомфорт калькований вислів *ведучий програми*. Пор. *Двоє ведучих розповідають про сутність аномальних природних явищ* (З журн.); *За висловом ведучого, до участі у програмі були запрошені представники всіх без винятку політичних сил* (З газ.). Щоправда, окремі журналісти (наприклад, на радіо) намагаються заступити слово *ведучий* синонімом *провадник*. Однак цю одиницю поки що не кодифікують словники, не зафіксована вона у довідниках із літературного слововживання, а тому не може бути рекомендована як нормативна.

Не маємо також адекватних лаконічних відповідників до термінологічних висловів *лікуючий лікар, крокуючий екскаватор, діючий вулкан*. Описові конструкції як один із способів уникнення форм активних дієприкметників (*бажаючий* — який *бажає, охочий*) не тільки не відтворюють їхнього змісту, а й навпаки, спотворюють його. У зв'язку з цим замислюємося: чи варто у своєму прагненні уникати форм на *-учий, -ючий* обмежувати наші можливості вислову, руйнувати чіткість мови? Адже не беремося редагувати народну мудрість, яка повчає, що *під лежачий камінь вода не тече*. Очевидно, у згаданих терміносполуках, як і в прислів'ї, маємо вже не активні дієприкметники, а віддієслівні прикметники, що втратили ознаки дієслова. Тому й не можемо сказати *лікар, який лікує, екскаватор, який крокує* чи *вулкан, який діє*. Отже, фахова традиція

уживання висловів лікуючий лікар, крокуючий екскаватор, діючий вулкан забезпечує їхній термінологічний статус і право на життя у мові.

Надія Грицик